

СОЮЗ ЗЕМЕЛЬ СОБОРНОЇ УКРАЇНИ — СЕЛЯНСЬКА ПАРТІЯ

В. ДУБРОВСЬКИЙ

КОМУНІСТИ У ВЛАСНИХ КАЦЕТАХ

НЬЮ-ІОРК

1953 Р.

В. Дубровський

Комуністи у власних кацетах

Комуніст, посаджений власною владою до власного кацету в країні „вже побудованого соціалізму”, — то є цікаве й повчальне видовисько. Під час свого перебування, як політичний в'язень, в Байкало-Амурському концтаборі НКВД (в 1934-37 р. р.), я мав нагоду спостерігати декількох таких „будівників комунізму”, що на власному досвіді помакували того лиха, що вони його влаштували для інших людей, які не поділяють їхньої доктрини і політичної практики. Поки комуніст ходить на волі, він користується в ССРСР правом особистої недоторканости. Він перебуває під опікою всевладного парткому. Жодний судовий чи адміністративний орган (крім НКВД — МГБ, розуміється) не сміє не тільки ув'язнити злочинця-комуніста, а бодай обмежити його, або порушити проти нього слідство, або притягти до суду. Твердою гарантією такої правної винятковости становища кожного комуніста є те, що біля керма усякого советського органу стоїть так само комуніст, який буде все робити, щоб підтримати свого спільника-комуніста, за неписаним законом партійної солідарности. В усякому разі жоден комуніст не зважиться нічого робити проти злочинця-комуніста, не спитавши на це дозволу у секретаря райпарткому або міськпарткому. Останній же, щоб не дискредитувати компартію в очах позапартійних мас, завжди вважатиме за краще не вживати суду над злочинцем-комуністом, а обмежитися партійною карою: доганами різних ступенів суворости, переводом на іншу працю, тоб-то в таке місце, де злочинця-комуніста люди ще не знають, і де він, ніби-то, може „виправитися”, тощо. В самому крайньому випадку, коли злочини

комуніста настільки явні і жахливі, що їх вже не можна приховати, або коли вища партійна інстанція видасть директиву про влаштування „показового” процесу — в науку іншим членам компартії, — партком відбирає у злочинця-комуніста його „хлібну карточку”, тоб-то партквиток, і тоді злочинець, позбавлений партійного імунітету, потрапляє вже на загальних підставах в конвеєр советського „правосуддя”. Але така можливість настає не часто. Тому комуніст-злочинець, засуджений судом за крадіжку, розрату, службове зловжиття тощо, — в кацетах не є частим явищем. Невисновокливо, що коли б комуністи не мали в ССРСР партійного імунітету, — то вони в значно більшому відсотку до загальної кількості в'язнів наповнювали б советські кацети, бо злочинство і самодурство комуністів в ССРСР було і є явищем дуже поширеним, але тільки приховуваним партійною диктатурою.

Зовсім інакше виглядає справа, коли якийнебудь комуніст ухилиється від т. зв. „генеральної лінії” компартії. При викритті такого „ухилу” — єдиним способом порятунку для комуніста може бути каєття його перед компартією й наполегливе дальше виконання її директив. Але це допомагає не завжди і ніколи не рятує, якщо „ухильник” продовжує сумніватися в непогіршеності, добродітності й блискучій успішності генеральної лінії КПСС (раніше ВКП(б)). Такий політичний „злочинець” проти компартії легко втрачає свій партійний імунітет і, навпаки, залюбки віддається парткомом під репресію органів НКВД. Це тому, що він актом свого ухилу, тоб-то опозиційности до „генеральної лінії” стає ворогом компартії. А компар-

тія своїх ворогів без жалю репресує і нищить. Тому, за моїми спостереженнями, таких комуністів, що потрапили до кацету за політичні „провини”, більше, ніж тих, що їх було засуджено за карні, т. зв. „побутові” провини, тобто справжні злочини.

В кацеті становище колишнього комуніста може бути ріжним. Якщо це просто карний злочинець, — то він звичайно посідає упривілейовану позицію й користується повним довір'ям начальства. В місці Свободному на річці Зеї, де в 8-му відділі Бамлага, в т. зв. СКОЛП-і, було більше мешканців, ніж вільного населення в самому містечку, — був заступником начальника Штабу Соцзмагання й Ударництва зк 3., колишній лєнінградський комуніст. Він мав кару тільки 3 роки за якийсь „побутовий” злочин. Тому він легко дістався відразу на цю високу посаду — оберпогонича в'язнів, не сумнівався в своєму швидкому звільненні, сподівався бути відновленим у компартії, був цілком довіреною особою начальника Бамлагу чєкіста Кузнецова й правовірно декларував себе большевиком-сталінцем та неухильно продавив генеральну лінію. З такою людиною в'язні цього кацету трималися, розуміється, дуже обережно, бо це був справжній комуністичний гад, що свідомо робив зло людям всюди й завжди.

Інакше виглядав зк С., теж колишній лєнінградський комуніст, ув'язнений на 10 років за „троцькізм”, тобто політично репресований. Хоч він працював теж на „блатній рабатьонке” (тобто вигідній) — в редакції газети „Строитель БАМ-а”, — але політична репутація його була безнадійно підмоченою. Він не міг сподіватися на швидке звільнення, а тим паче на відновлення в членстві компартії. Але все ж таки він тримався як переконаний большевик-лєнінець, вважаючи, що трапилася щодо нього я-

кась „помилка”. Він навіть виправдував можливість такої помилки. Не міг же він справді обвинувачувати советську владу і рідну компартію? Він завжди висловлювався в дусі марксизму-лєнінізму, гостро виступав проти світової буржуазії, імперіалістів-капіталістів, агресорів, куркулів, вихваляв всі міроприємства сов. влади та її досягнення і т. п. Несумнівно, така його відданість „заветам Ілліча” дозволяла йому триматися на „блатній” праці в редакції, де саме й треба було вміти писати панегіричні статті в комуністично-советському дусі. Цей сухорлявий, підстаркуватий інтелігент, з блідим обличчям, у пенсне, і з сивою борідкою клинцем — а ля Троцький, зовсім виглядав комуністичним придурком, який зєнацька сам потрапив до власного кацету. З таким годі було спєречатися, бо він був цілком непоправний від комунізму, навіть у жорстокий річовий спосіб — кацетного ув'язнення. Довіратися йому теж не можна було, бо такий комуністичний „святоша” міг легко „настукати” (донести) про одверту балачку першого лїпшого в'язня до Ш-го відділу (секретно-оперативного). І ще був би він гордий за свою клясову пильність і за виконаний партійний обов'язок перед органами пролетарської диктатури! Таку людину, горбату на комунізм, — могла виправити тільки могила. Вражіння від цього було напівсмішне, напівжалюгідне. Небезпечний фанатик і йолоп!

Ще під час мого сидіння в спецкорпусі ГПУ — під слідством, майже місяць в одній камері зі мною перебував партієць Б-р, колись вояк УГА-ЧУГА, що перед своїм ув'язненням посідав чималу посаду — керівника наукових установ в агітпропі ЦК КП(б)У. Не втративши почуття свого партійного обов'язку викривати „ворогів”, він слухняно й ретельно писав „свідчення” проти всіх тих, на кого йому вказував слідчий ГПУ. Писав

і не соромився такого свого чину, а ходив з гордо піднесеною головою, сподіваючися на полегшення від цього для себе. Слідчий запевняв його в цьому, дійшло нарешті до того, що слідчий запропонував йому написати всю „правду” про секретаря ЦК КП(б)У Панаса Любченка. І ось цей Б-р, який на волі не посмів би слова сказати всупереч всевладному секретареві ЦК, — тут, кульгаючи по камері серед нас, в'язнів ГПУ, казав:

— Ну, так що ж? І на Любченка напишу! Я йому задам! Це мій обов'язок! Таке напишу, що...

Пізніше ми довідалися, що цього „слухняного комуніста” Б-ра ГПУ справді дуже м'яко покарало: на 3 тільки роки на будівництво Москва-каналу. Не можна було сумніватися, що там цей ідейно витриманий комунар Б-р посідає там якусь командну посаду, як „свій в доску”.

В другому відділі Бамлага мені довелося зустрітися з зк Б., в минулому — високопоставленим московським більшовиком, керівником плянового відділу Моссовета. Він був ув'язнений на 10 років справді за троцкізм, чого й не приховував. Хоч він, так само як і попередньо згадані більшовики, був глибоко просякнутий ленінськими доктринами й термінологією (це очевидно давало йому можливість триматися на поверхні кацетового життя — пляновиком-економістом штабу 2-го відділу), — але так само переконаний він був і в тому, що Йоська своєю особистою диктатурою зіпсував всю справу більшовизму і т. п. Цей практичний до цинізму чоловік був типовим партійно-совєтським функціонером, сумлінним виконавцем — „апаратчиком” (не теоретиком), який випадково підслизнувся на опозиції Сталіну. Але в разі „каяття” він міг би знову зайняти якенєбудь тепле апаратне місце. Це був той кадровий масовик пар-

тійної совєтської служби, що ними поповнювалася більшовицька партія в період після ленінських „прізовов”. Такий не зрадив би сов. владі в тяжку годину її труднощів, але чесно працював би й при іншому московському уряді, — властивському абоцо.

Зовсім іншу картину являла собою психологія тих більшовиків, що зазнали в наслідок свого ув'язнення морального краха й наступної світоглядкової перебудови. Один ув'язнений в 2-му відділі Бамлага інженер шляхів сполучення зк Л., з молодшої генерації більшовиків, був перед ув'язненням начальником одної з залізничних станцій в європейській частині РСФСР. Та фантазмагорія, що її проробило з ним ГПУ - НКВД своїми відомими методами арешту й слідства, — настільки вплинула на порядну ідеалістичну натуру Л., що він в наслідок пережитого обернувся на переконаного противника комунізму — т. зв. совєтської влади. На знак свого розчарування й протесту, для викуплення своєї комуністичної помилки, зк Л., коли його привезли до Бамлагу, не признався, що він — інженер, і свідомо пішов на тяжкі загальні праці — землекопом. Діло в тому, що коли етап зк зк привозять до кацету, — то для визначення кваліфікації кожного з них нема жодних документів, — е тільки виписка про те, на скільки років та за якою статтею ув'язнено. Фах в'язня встановлює приймальна кацетова комісія на підставі заяви самого в'язня, та в разі потреби — спеціальної перевірки. Тому зк Л., обдертий і виснажений, як і всі етапники, легко міг приховати свій фах, так потрібний на будівництві других шляхів Байкало-Амурської магістралі. Але на трасі, під час праці, а особливо в размовах з іншими в'язнями інж. Л. скоро виявив свої спеціальні знання. До П. Т. Ч. (Производственно-Техническая Часть) 2-го відділу дійшла вістка, що на трасі

приховується серед чорноробів якийсь дивак — інженер, що не хоче чомусь іти на легку працю в контору, а „ішачить” з тачкою й лопатою. ПТЧ декілька разів умовляла зк Л. визнатися, що він інженер, обіцяючи дати йому призначення за фахом. Але зк Л. вперто твердив, що він — ніякий інженер, а тільки чорнороб. Правда, згодом він погодився нарешті перейти з праці чорнороба на інженерську. Цей середнього віку стриманий і товариський у поведженні інженер Л. — коли вже я зустрівся з ним — був цілком вилікуваний від комуністичних забобонів. При згадці за своє партійне минуле — він іронічно і гірко посміхався. З такою людиною вже було б цілком безпечно й добре будувати справжнє людське, а не комуністичне життя.

Осібну категорію серед комуністів, ув'язнених у власних кацетах, складають колишні українські комуністи. Крім загального краху своїх ілюзій спасенности „советської платформи”, вони мали в кацетах добру науку для пробудження приспаного большевицьким намулом патріотизму, бо в советських кацетах всякий прояв українства є забороненим (так було, наприклад, в Бамлагу). Ці люди здебільшого ґрунтовно зцілюються від своїх пережитків комуністично-советського способу думання.

Я зустрічав у 8-му відділі Бамлага зк В-ну, якого я перед тим знав на волі, як ректора вищої школи, переконаного комуніста. До цієї платформи його привела участь у селянській партизанці проти уряду гетьмана П. Скоропадського в 1918 р. Почавши з стихійного селянського повстанства, він легко потім скотився на „советську платформу”, потрапив до КП(б)У і тому швидко висунувся на провідні позиції в Советській Україні. До советського кацету п. В-на потрапив звичайно як „український націоналіст”, але порівнюючи на „дитячий” тер-

мін — 5 років. У СКОЛП-і він був статистиком відділу автотранспорту. Свої комуністичні „гріхи юнацтва” він згадував з явним жалем і гіркотою. Тепер для нього стало ясним, що співпраця з большевицькою Москвою виключає національну незалежність України і є несумісною з щастям і добробутом власного народу. Це був порочний шлях, тобто наперед приречений на провал, — доктрина й практика „національного комунізму”. Це була форма продажу життєвих інтересів власного народу ціною особистого тимчасового успіху в ролі привілейованої московської маріонетки на цій злочасній „советській платформі”. Після свого звільнення п. В-на поселився у Московській області й зник з українського обр'ю. На Україну йому шлях вже не стелився: там комуністи цькували б його, як „українського націоналіста”, а українці обминали б його як комуністичного коляборанта - запродавця, гнобителя й душителя українського народу. Це сумна й згубна доля кожного хвилювіста, що намагається сидіти на двох стільцях разом.

Таким чином нема підстав трактувати колишніх кацетників-комуністів, так само, як кацетників-некомуністів. Також неможна розглядати кожного колишнього кацетника-комуніста вже очищеним від комуністичного бруду. З наведених прикладів можна переконливо бачити, що так само, як до компартії різних людей приводили різні причини (ідейні мотиви, кар'єризм, тактика політичної боротьби і т. д.), так і до кацетів комуністи потрапляли з різних причин. Отже й в кацетах і після них переконання й доля кожного колишнього кацетника-комуніста є різними. Тому й ставлення до колишніх кацетників-комуністів повинно визначатися індивідуальною оцінкою способу думання й поведінки кожного з них у післякацетний період, особисто, а не огулом.

**ВИДАННЯ СОЮЗУ ЗЕМЕЛЬ СОБОРНОЇ УКРАЇНИ
СЕЛЯНСЬКОЇ ПАРТІЇ:**

1. „Деклярація першого установчого З'їзду Союзу Земель Соборної України” 1948 р. ст. 12.
 2. „Статут (тимчасовий)” СЗСУ — СП, ст. 14.
 3. „Інтерв'ю лідера Союзу Земель Соборної України В. А. Доленка” 1953 р., ст. 24.
 4. „Українська Земля” ч. 1. Нью-Йорк, 1951 р., ст. 47.
 5. „Українська Земля” ч. 2-3, Нью-Йорк, 1953 р., ст. 80.
 6. В. А. Доленко: „Наша боротьба” Нью-Йорк, 1953 р., ст. 8.
-